

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 นัยสำคัญของการลงทุนข้ามชาติต่อรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากการมองย้อนกลับ ไปดูประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทย ในช่วงต้นทศวรรษ 1970 แม้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาลจะเป็น ไปอย่างราบรื่น แต่เมื่อมองดูความเคลื่อนไหวและทัศนคติของประชาชนโดยทั่วไปและ ในวงการการศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทยที่ปรากฏออกมาในช่วงนั้น อยู่ในสภาวะที่มีความขัดแย้งและมีความตึงเครียดระหว่างรัฐในระดับสูง โดยได้เกิดขบวนการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นขึ้นอย่างแพร่หลายมีสิ่งตีพิมพ์และข้อคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นการโจมตีญี่ปุ่นออกมาอย่างมากมายในช่วงเดียวกัน ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ซึ่งจุดประสงค์หลักของปฏิริยาที่เกิดขึ้นจากฝ่าย ไทยนี้เป็นไปเพื่อเรียกร้องให้ญี่ปุ่นปรับปรุงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่มีต่อไทย โดยลดบทบาทในด้านการครอบงำและเอาเปรียบทางด้านเศรษฐกิจจากฝ่าย ไทย ให้น้อยลงทั้งทางด้านการค้าและการลงทุนอันเป็น เรื่องของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน ปฏิริยาที่ตอบกลับมาจากฝ่ายญี่ปุ่นที่พยายามจะผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างตนเองกับ ไทยที่เห็นชัดที่สุด คือการมาเยือนประเทศไทยของนายกรัฐมนตรีทานากะของญี่ปุ่น ในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทยในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล ให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นเหมือนเป็นหลักประกันว่า อิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มีต่อไทยจะ ไม่ได้รับความกระทบกระเทือนจากความเคลื่อนไหวในระดับประชาชนที่กำลังเกิดขึ้น และภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวแม้ความตึงเครียดของปัญหาความเอาเปรียบของญี่ปุ่นต่อประเทศไทยจะลดน้อยลงแต่สภาวะของความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทยอันเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจก็ยังไม่หมด ไปทั้งนี้เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ครั้งเกิดขบวนการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นยัง ไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นแต่อย่างใด ดังเราจะเห็นได้อย่างชัดเจนที่ไทยต้องเสียดุลการค้าให้กับญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องมาตลอด ทั้งในขณะที่ปัจจุบันปริมาณการลงทุน

ทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นทุกที แต่รูปแบบการลงทุนดังกล่าวก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข กลับจะสร้างความไม่เท่าเทียมกันระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ให้มีมากขึ้นทุกขณะดังจะเห็นได้ในบทของการวิเคราะห์การลงทุนที่ผ่านมา

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทยที่มีแนวโน้ม ไปในด้านความขัดแย้ง ในปัจจุบันนี้ ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ได้ปรากฏออกมาในระดับประชาชน โดยดูจากทัศนคติของประชาชนทั่วไปที่มีต่อการที่ไทยรับทุนหรือการช่วยเหลือจากญี่ปุ่นจากผลการวิจัยเรื่อง "ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น : การบริหารงานและผลกระทบต่อการพัฒนา" จัดทำโดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผลปรากฏออกมา คนทั่วไปมีความเห็นค่อนข้างที่จะเด่นชัดว่า ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือต่าง ๆ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ของญี่ปุ่นมากกว่าอย่างอื่น โดยเฉพาะเป็นประโยชน์ในการขยายตลาดสินค้าของญี่ปุ่นเอง และยังจะทำให้ไทยเสียประโยชน์จากการต้องพึ่งพาญี่ปุ่นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการมองภาพพจน์ของความช่วยเหลือว่าเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง (สถาบันเอเชียศึกษา 2530 : 178-183)

จากทัศนคติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่า แม้แต่การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของญี่ปุ่นที่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยทั่วไปก็มักจะมองว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการลงทุนที่ญี่ปุ่นนำมาใช้เพื่อเอาเปรียบฝ่ายไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพพจน์ของนักลงทุนชาวญี่ปุ่นในสายตาคนไทยที่ถูกมองในด้านลบอยู่เสมอ และทัศนคติดังกล่าวย่อมมีความเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางด้านการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยอย่างมีอาจปฏิเสธได้

พฤติกรรมการลงทุนของญี่ปุ่นซึ่งมีผลต่อทัศนคติของคนไทยทั่วไปเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบต่อสภาวะความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในระดับของประชาชนที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งทราบได้ที่ประชาชนของประเทศที่รับการลงทุนยังมีความระแวงสงสัยหรือไม่ไว้วางใจนักลงทุนชาวต่างชาติ การลงทุนที่เกิดขึ้นจะเรียกว่า เป็นความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจของมิตรประเทศอย่างสมบูรณ์ได้ยาก เพราะนอกจากจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือกับคนส่วนใหญ่แล้วยังอาจนำมาซึ่งการเกิดปฏิริยาต่อต้านดังเช่นที่เคยเป็นมาแล้วก็ได้

ในด้านปฏิริยาของฝ่ายรัฐบาลไทยต่อนโยบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่มีกับฝ่ายญี่ปุ่นนั้น ไม่ค่อยจะปรากฏให้เห็นเด่นชัดนัก โดยเฉพาะในช่วงสมัยที่มีการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น

ท่าทีของรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะรักษาความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาลให้คงอยู่ต่อไปอย่างดีมากกว่าที่จะคำนึงถึงแรงต่อต้านจากประชาชน จนกระทั่งในระยะหลัง ได้มีการตระหนักถึงปัญหาของความเสียหายเปรียบทางเศรษฐกิจต่อญี่ปุ่นจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่นและคณะทำงานเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวขึ้นในปี 2528 แต่เราจะเห็นได้ว่าความเสียหายเปรียบทางเศรษฐกิจของไทยต่อญี่ปุ่นในปัจจุบันก็ยังดำเนินอยู่อย่างปกติ และผลงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนของคณะกรรมการดังกล่าวก็ยังไม่ปรากฏออกมาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวให้หลุดจากท่าทีของรัฐบาลที่ค่อนข้างจะสวนทางกับความรู้สึกของประชาชนเช่นนี้ เราพอจะอธิบายด้วยเหตุผล 2 ประการคือ

1. กระแสแนวคิดทางด้านการพัฒนาแบบเก่าที่ยังหวังการพัฒนาประเทศด้วยการพึ่งพาการลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ความคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกหลังจากได้เข้ามาทำการวิจัยสภาพเศรษฐกิจไทย) ยังมีอิทธิพลอยู่อย่างมาก โดยเฉพาะในตัวผู้นำนโยบายหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว ดังนั้นเมื่อคิดที่จะพึ่งพาการลงทุนจากต่างชาติและญี่ปุ่นก็เป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ ฝ่ายรัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายจึงมองไม่เห็นปัญหาและมิได้พยายามปรับปรุงแก้ไขหรือสร้างข้อต่อรองให้สภาวะความเสียหายเปรียบของไทยลดน้อยลง เพราะเกรงว่าจะกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระดับรัฐระหว่างไทยกับญี่ปุ่นอันจะเป็นการนำไปสู่การหยุดชะงักหรือลดปริมาณการเข้ามาในประเทศของญี่ปุ่นก็เป็นได้

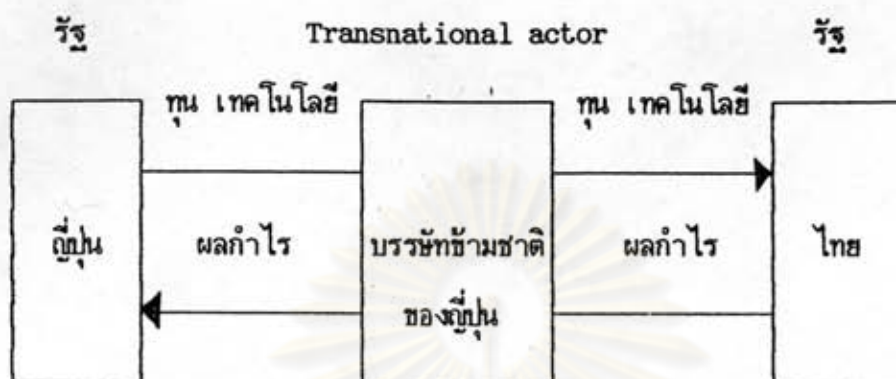
2. ในจำนวนผู้กำหนดนโยบายหรือผู้มีอิทธิพลที่จะผลักดันนโยบาย โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจนั้น เป็นผู้ประกอบอาชีพที่เป็นนายทุนชาติร่วมลงทุนกับฝ่ายญี่ปุ่นอยู่ด้วยทำให้ผลประโยชน์ต่าง ๆ ผูกติดอยู่กับฝ่ายญี่ปุ่นจนไม่สามารถที่จะผลักดันนโยบายหรือมีท่าทีที่จะแก้ปัญหาความเสียหายเปรียบของไทยต่อญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ได้ ที่เห็นได้ชัดคือในอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 และในอุตสาหกรรมประเภทอื่นก็คงจะมีนักการเมืองหรือผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจของไทยเข้าไปร่วมลงทุนกับฝ่ายญี่ปุ่นอีกมากเช่นกัน สภาวะเช่นนี้จึงทำให้รัฐบาลพยายามที่จะรักษาความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างน้อยในระดับรัฐบาล เพื่อมิให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อการลงทุนของญี่ปุ่นที่ตนเองได้เข้าไปมีผลประโยชน์ร่วมอยู่ด้วย

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะในด้านการลงทุน เมื่อมองดูอย่างผิวเผินจะเห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่มีการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วจะเห็นได้ว่าภายใต้ความร่วมมือกันนั้น ได้เกิดสภาวะของความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้น โดยผู้ได้ประโยชน์ส่วนใหญ่คือฝ่ายญี่ปุ่น และไทยโดนขูดรีดทรัพยากรและแรงงานรวมทั้งผลผลิตส่วนเกิน ความไม่เท่าเทียมกันนี้ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจขึ้นโดยทั่วไปในหมู่คนไทย ซึ่งย่อมเป็นผลเสียต่อความสัมพันธ์ในระดับประชาชนระหว่างรัฐไทยและรัฐญี่ปุ่นอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

โดยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นทางด้านการลงทุนที่มีความไม่เท่าเทียมกันและแฝงไว้ด้วยความขัดแย้งระหว่างกันนี้ เราสามารถหยิบยืมแนวความคิดของ Rosenau และ Galtung ในเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเข้ามาช่วยอธิบายเพื่อให้เห็นภาพรวมของปรากฏการณ์และสภาพที่เอื้ออำนวยให้เกิดสภาวะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ

ตามแนวความคิดของ Rosenau (in Czempiel and Rosenau, ed. 1989 : 8-9) ลักษณะโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในโลกหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ แบบแรกเป็นแบบ state centric กล่าวคือ ในลักษณะโครงสร้างประเภทนี้รัฐต่าง ๆ จะคำนึงถึงประเด็นปัญหาความมั่นคงเป็นส่วนใหญ่ โครงสร้างประเภทนี้จึงปรากฏให้เห็นในความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจกับมหาอำนาจด้วยกันหรือมหาอำนาจกับประเทศเล็ก ๆ ในโลกที่สามที่อยู่ใต้อาณัติเป็นหลัก โครงสร้างอีกลักษณะซึ่งจะนำมาใช้ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็คือ โครงสร้างแบบ multi centric กล่าวคือในโครงสร้างของความสัมพันธ์ชนิดนี้จะประกอบไปด้วยตัวแสดงที่มีลักษณะของการข้ามชาติทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลและมิได้เป็นหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งทำให้โครงสร้างมีความหลากหลายในด้านตัวแสดงและองค์ประกอบมากขึ้น ปัญหาสำคัญของตัวแสดงต่าง ๆ ในโครงสร้างประเภทนี้มีใช้ความมั่นคงแต่เป็นเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและภาวะความเป็นตัวของตัวเองและเมื่อนำรูปแบบจำลองแบบ multi centric นี้ มามองความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เราจะเห็นได้ว่า รัฐญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในประเทศไทยได้โดยอาศัยสถาบันบรรษัทข้ามชาติของตนเองที่เป็นตัวแสดงตัวหนึ่งเช่นกัน เป็นช่องทาง

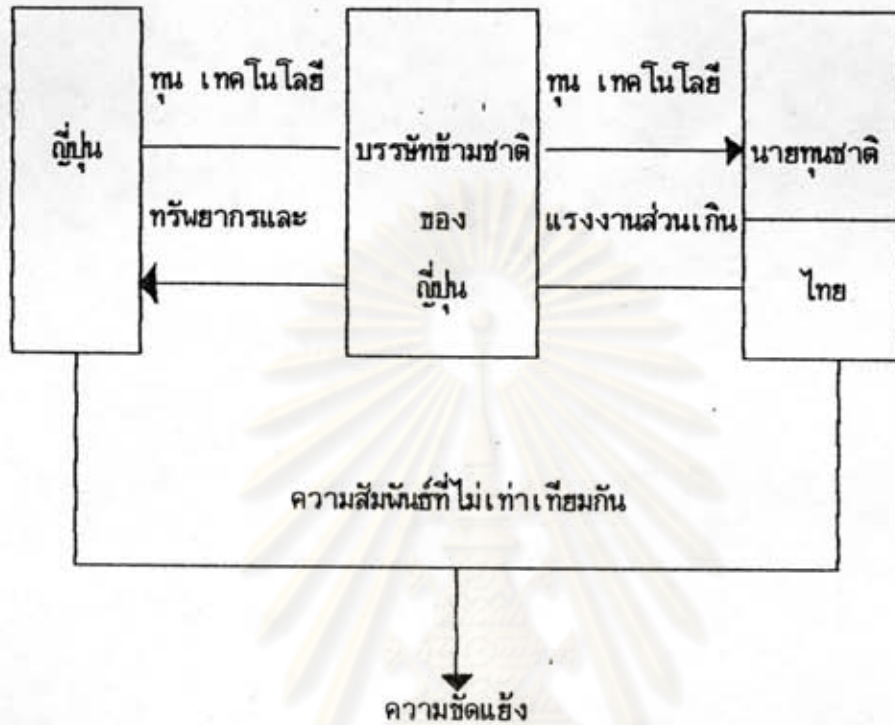
หรือสะพานให้เกิดการนำเงินทุนและเทคโนโลยีมายังประเทศไทยและนำผลกำไรกลับสู่ประเทศต้นตั้งแผนภาพ

จากแผนภาพข้างต้นเมื่อนำมาผสมผสานกับแนวความคิดของ Galtung (in Modelski, ed. 1979 : 171) ในเรื่องโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลจักรวรรดินิยมที่เน้นอธิบายถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้ว (center) กับประเทศกำลังพัฒนา (periphery) ว่าก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันภายใต้เงื่อนไข 3 ประการคือ

1. ผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้วจะผูกติดอยู่กับผลประโยชน์ของนายทุนชาติ หรืออีกนัยหนึ่งคือ center ที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา
2. ผลประโยชน์ในชาติกำลังพัฒนาระหว่างนายทุนชาติกับคนส่วนใหญ่จะขัดกัน
3. ในการแลกเปลี่ยนสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างกันและผลกระทบภายในที่เกิดขึ้น ประเทศกำลังพัฒนาจะเสียมากกว่าได้

เราจะ ได้รูปแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่าง ไทยกับญี่ปุ่น ในมิติการลงทุนที่สมบูรณ์ดังนี้

จากแผนภาพดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นอาศัยตัวแสดงบริษัทข้ามชาติในการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยผูกผลประโยชน์ไว้กับนายทุนชาติ เมื่อการลงทุนเกิดผลกำไรก็จะมีกำไรนำเอาทรัพยากรและผลผลิตส่วนเกินที่ซูดรีดไปได้ กลับคืนไปยังประเทศของตนโดยผ่านตัวแสดงบริษัทเช่นเดิม ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าในการดำเนินความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นต่อประเทศไทยนั้น รัฐญี่ปุ่นได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ ผ่านโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เป็นอยู่ในภาวะขยายอิทธิพล (influence) ทางด้านการค้าและการลงทุนเพื่อนำเอาวัตถุดิบ ทรัพยากรและผลกำไรกลับไปพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ และเพื่อขยายความมั่นคงและความอุดมสมบูรณ์ในการบริโภคที่ดีกว่าเดิมหรือดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏออกมาก็คือภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เช่นนี้ทำให้คนในประเทศอื่นรวมทั้งประเทศไทยต้องเสียดุลเพื่อความอยู่รอดของญี่ปุ่นอย่างไม่ค่อยยุติธรรมนัก ซึ่งความเอาเปรียบภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เช่นนี้ย่อมที่จะก่อให้เกิดสภาพของความคับ

ข้อใจของคนส่วนใหญ่ในประเทศอื่นเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหามากที่สุด รวมทั้งกลุ่มนักวิชาการที่รับรู้และติดตามปัญหา และจากความคับข้องใจนี้เองที่จะนำมาสู่ความไม่พอใจต่อประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งความไม่พอใจต่อกลุ่มผู้กำหนดนโยบายหรือรัฐบาลที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองอันผูกติดอยู่กับการลงทุนของญี่ปุ่นมากกว่าที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ นับได้ว่าความไม่เท่าเทียมกับทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศนี้ได้ก่อให้เกิดทั้งปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างประชาชนกับผู้กำหนดนโยบายอันเป็นปัญหาการเมืองภายใน และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปแบบของความไม่พอใจของประชาชนในประเทศที่รับการลงทุนที่มีต่อประเทศเจ้าของทุน ซึ่งเหตุการณ์ในทำนองนี้ได้เคยเกิดขึ้นมาครั้งหนึ่งแล้วในประเทศไทย รวมทั้งอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ปรากฏการณ์ที่แสดงออกถึงความไม่พอใจนี้จะปรากฏชัดเจนและมีความรุนแรงเมื่อกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นได้มีการรวมตัวกันทางสังคมหรือมีแกนนำในการชี้นำการแก้ปัญหาความคับข้องใจที่เกิดขึ้น ซึ่งในอดีตกลุ่มนิสิตนักศึกษาเคยทำหน้าที่เหล่านี้เป็นอย่างดี ในเวลาใดที่กลุ่มคนที่มีความคับข้องใจเหล่านี้ ไม่มีการรวมกลุ่มกันหรือขาดแกนนำในการชี้นำปัญหา ภาวะของการต่อต้านญี่ปุ่นก็ดูจะเบาบางลงจนแทบจะไม่มีให้เห็นอย่างเช่นในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากก็คือภาวะความคับข้องใจของประชาชนนี้ ถ้ามีการขยายตัวออกไปในวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดสภาพของการต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นโดยทั่วไป แรงกดดันนี้คงจะมีผลไม่มากนักน้อยต่อการผลักดันให้เกิดนโยบายที่เปลี่ยนแปลงจากที่เคยเป็นมิตรประเทศที่ดีในการรับการลงทุนของญี่ปุ่นมาเป็นประเทศที่มีนโยบายเข้มงวดและควบคุมพฤติกรรมการลงทุนของญี่ปุ่นที่เข้ามาในประเทศไทยได้อันจะนำมา ซึ่งความตึงเครียดและความขัดแย้งระหว่างไทยกับญี่ปุ่นทั้งในระดับประชาชนและระดับรัฐบาลได้ในที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในขณะที่ทำการค้นคว้าถึงการลงทุนของญี่ปุ่นที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความได้เปรียบ-เสียเปรียบหรือความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศนั้น ผู้ศึกษาได้ค้นพบข้อเท็จจริง 2 ประการใหญ่คือ

1. เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่ได้มาระหว่างการศึกษา
2. เกี่ยวกับข้อจำกัดในการใช้ทฤษฎีสร้างกรอบการวิเคราะห์

เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่ได้มาระหว่างการศึกษาสำหรับเรื่องนั้น ผู้ศึกษาพบว่านอกเหนือจากทางด้านแรงงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และผลกระทบทางด้านดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่เท่าเทียมกันอันเกิดจากการลงทุนข้ามชาติซึ่งเป็นหลักของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว ยังมีประเด็นอีกบางประเด็นที่ผู้สนใจศึกษาตามแนวทางนี้จะสามารถนำมาศึกษาเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่แตกต่างกันออกไปได้และอาจทำให้คำอธิบายเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่เท่าเทียมกันโดยผ่านมิติทางเศรษฐกิจว่าด้วยการลงทุนของบรรษัทข้ามชาติมีความหลากหลายและชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างของประเด็นเหล่านั้น ได้แก่ ผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ ผลกระทบต่อการพัฒนายุทธศาสตร์หรือการเติบโตของทุนชาติ ผลกระทบทางด้านมลภาวะเป็นพิษอันเกิดจากการประกอบอุตสาหกรรมของต่างชาติที่ไม่ต้องการให้เกิดในย่านเมืองของตนหรือถูกห้ามประกอบภายในประเทศของตน เป็นต้น

เกี่ยวกับข้อจำกัดในการใช้ทฤษฎีสร้างกรอบการวิเคราะห์ ในการมองรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่เท่าเทียมกันจากประเด็นการลงทุนข้ามชาติดังปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจต่อแนวความคิดแบบทฤษฎีฟังก์ชัน เพราะเห็นว่ามีความหนักแน่นในการให้คำอธิบายถึงภาวะความด้อยพัฒนาของประเทศหนึ่งซึ่งเกิดจากการกระทำทางเศรษฐกิจในอดีตของอีกประเทศหนึ่งในรูปของการเป็นเจ้าอาณานิคมมาลงทุนหรือการใช้ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นภาวะบวการที่กำลังดำเนินอยู่ หรือพิจารณาการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศผู้รับการลงทุน ก็จะได้เห็นว่าผู้ศึกษาจะต้องใช้ทฤษฎีอื่น ๆ เข้ามาช่วยวิเคราะห์ด้วย และมีความเป็นไปได้ว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงมุมมองจากข้อเท็จจริงที่ค้นพบใหม่บางประการแล้วทฤษฎีฟังก์ชันก็อาจมีความเหมาะสมน้อยลงหรืออาจไม่เหมาะสมก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก

1. ข้อจำกัดในตัวทฤษฎีฟังก์ชันเองที่ไม่กว้างขวางพอที่จะเป็นทฤษฎีขนาดใหญ่สมบูรณ์แบบ (grand theory) สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตั้งแต่เหตุของ

ปรากฏการณ์ ผลที่เกิดขึ้น ผลต่อเนื่อง ผลกระทบ และการคาดการณ์ถึงผลในอนาคตอันเป็น
 หน้าที่รวมของทฤษฎีขนาดใหญ่ได้ ทฤษฎีฟังก์ชันจึงมีความสามารถแค่อธิบายว่าปรากฏการณ์ค่อย
 พัฒนาในปัจจุบันหรือในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ทำการศึกษานั้นเป็นผลมาจากความสัมพันธ์
 ที่ไม่เท่าเทียมกันตั้งแต่อดีต หรือสามารถอธิบายผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการวางแผนการพัฒนา
 ที่เน้นถึงการลงทุนของต่างชาติอันเท่ากับเป็นการทอดสะพานของประเทศ periphery
 ไปสู่ประเทศ center ของทุนและเทคโนโลยีให้ก้าวข้ามมาและก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่
 เท่าเทียมกันขึ้น ดังนั้นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นจริงตามสมมติฐาน
 ซึ่งจะต้องเป็นหน่วยที่มีรูปธรรมเกิดขึ้นแล้วอย่างชัดเจนมิใช่เป็นเรื่องราวที่กำลังดำเนินอยู่
 เช่นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ใช้เรื่องแรงงาน การถ่ายเทเทคโนโลยี และผลกระทบต่อ
 การชำระเงินระหว่างประเทศ แต่ประเด็นอื่น ๆ ที่ได้พบในระหว่างศึกษาค้นคว้าอยู่มักเป็น
 ประเด็นที่อาจกำลังพัฒนาไปสู่ภาวะของความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมหรืออาจเท่าเทียมกัน
 การพึ่งพากันในอนาคตก็ได้ ดังนั้นในการจะศึกษาเรื่องทำนองนี้ต่อไป ผู้ศึกษาจะต้อง
 ตระหนักถึงความสมเหตุสมผลระหว่างหน่วยในการวิเคราะห์และทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์
 ว่า สอดคล้องกับประเด็นและขอบเขตที่ต้องการวิเคราะห์หรือไม่? เพียงไร?

2. ข้อจำกัดทางด้านพหุความรู้และความเอนเอียง (bias) ของผู้ทำ
 การศึกษาต่อทฤษฎีและกรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา เรื่องนี้มีความสำคัญมากต่อการศึกษา
 เชิงปกติฐาน (normative study) ซึ่งเป็นลักษณะส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดังปรากฏ
 อยู่ในบทที่ 1 นับตั้งแต่การเลือกประเด็นปัญหา การเลือกกรอบความคิด การตีความปัญหา
 กับการเลือกใช้บางส่วนของทฤษฎี ล้วนถูกกำหนดจากพหุความรู้และความเอนเอียงทาง
 วิชาการของผู้ศึกษาทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะผู้ศึกษามีความสนใจต่อตรรกะและคำอธิบายของทฤษฎี
 ฟังก์ชันที่เอื้อต่อการกำหนดขอบเขตของการศึกษา ตัวแปรและตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับ
 เรื่องที่จะทำการศึกษา ที่เป็นเช่นนั้นเพราะความเป็นกลางวางเฉยต่อทฤษฎีต่าง ๆ ของผู้ทำ
 การศึกษาเพื่อให้เป็นวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริงนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากสำหรับการศึกษา
 ทางสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการของกระบวนการสร้างองค์แห่งความรู้
 (body of science) มาใช้เพื่อมิให้เกิดการบิดเบือนทางวิชาการเกิดขึ้น ดังนั้นผู้ที่จะทำ
 การศึกษาต่อไปจึงควรพิจารณาเรื่องนี้ด้วย